

Laske veelindudel lennata!

Kätte on jõudnud sügis ja lindude rändeaeg. Ühes sellega kerkib esile iga-aastane mure veelindude pärast, kes ei taha meilt talveks ära lennata ja jäävad ilma inimese lisatoiduta nälga. Oieti vaevab see mure peamiselt linnade ja suuremate asulate elanikke, kes peaksid tegelikult eelkõige peeglisse vaatama.

Peaaegu kõik talvel asulatesse jäävad veelinnud kuuluvad ainult kahte liiki: need on kühmnohk-luik ja sinikael-part. Mõlemad on meil pesitsejad ja läbirändajad, kes talveks lendavad lõuna poole. Osa linde jääb meile ka talvituma, otsides toitu madalast rannikuveest ja lahtistest veekogudest. Veekogude külmudes lendavad nad edasi lõuna poole. Paigale jäävad nad vaid seal, kus inimene on neid toitnud. See probleem saab alguse juba sügisel, kui linde harjutatakse toiduga enne veekogude külmumist.

Selline tegevus kahandab lindude rändeinstinkti ja seab nii lindudele kui inimestele endile üles lõksu. Sügistalvise toitmisega harjunud linnud ei kavatsengi ära lennata ega toidupuudust loomulikult lahendada, s.t sobivatele toidumissaladele suunduda. Suurearvulistes kogumites levivad sageli haigused, nälginud linnud meelitavad kohale vaenlasi (teised linnud, rebased, koerad jne) ning on neile kergeks saagiks. Samuti külmuvad sellised linnud sageli jõesse kinni või hukkuvad külmas. Kuna inimeste toodava toidu napsavad enamasti

Eestisse jääb talveks 10-20 tuhat sinikael-parti, neist vähemalt pooled on asulates.

FOTO: MARGOT MEREMAA

kõige tugevamad, jääb enamik linde sellistes kogumites toidupala lootuses lihtsalt nälga.

Inimene, kes selle on põhjustanud, ei jõua aga veekogude külmumisel kõiki linde toita ega ka nende nälgimist pealt vaadata ning süüdistab sageli riiki tegematajätmises või ükskõiksuses. Lisaks toidetakse linde sageli saiaiga, mis ei ole nende loomulik toit ning võib põhjustada hoopis tõsiseid tervisehädasid. Seega, veelindude toitmine, eriti rändeperioodil, on lühinägelik ja vastutustundetu.

Siinkohal tekib õigustatud küsimus, kas värvuliste toitmist peaks ka vältima?

Päris vale see ei olegi, nende nälgimist ja hukkumist me lihtsalt ei näe, nagu suurematel lindudel. Kuid tegemist on siiski meil talvituvate liikidega, kes ka käreid külma isegi midagi noka vahele leiavad ning ka nende toiduportsjonid on väiksemad. Siiski tuleb ka värvuliste toitmisel järgida üht olulist reeglit: juba alustatud lisatoitmist peab jätkama kevadeni.

Eesti Ornitoloogiaühing toetab Keskkonnaameti, Eestimaa Loomakaitse Liidu jt soovitusi veelinde mitte toita. Kui näete, et linnud on tõesti hädas ja vajavad inimeste abi, helistage keskkonnainfo tasuta lühinumbril 1313.

Riho Kinks

ÄRA TOIDA VEELINDE! Кормить птиц запрещено!

Veelindude toitmine põhjustab:

- rändest loobumist
- alatoitumist
- haiguslike seisundite
- nälkshaiguste levikut
- vigastusi ja hukkamist

Need mõjutavad ka inimesi!

Talvise linnudistiku

Korraldamine vastab:

- epideoloogilisele kontrollile
- veterinaarsele ravikavale
- sanitaarsetele meetmetele
- loomade tervisele
- loomade elatisele
- loomade elatisele
- loomade elatisele

Loomade tervisele

Olukorrast pealinnas

Kõige rohkem on veelindude toitmisega probleemiga tegeldud Tallinnas. Siin on üles pandud teavitussilte ja kirjutatud sellest linna ajalehtedes, kuid abi on sellest üsna vähe olnud. Alates septembrist hakkavad vabatahtlikud Tallinnas käima lindude toitmiskohtade juures

inimesi teavitamas ning Lasnamäe linnaosavalitsus pöörab suuremat tähelepanu sinikael-partide toitmisele kaupluste juures. On selge, et probleem ei lahene ühe aastaga, kuid loodetavasti on võimalik seda aja jooksul vähendada ja sobivad lahendused leida.

Viron Lintuseura – Soome linnusõbrad Eestis

Soomlased on Eestit linnuvaatlemise eesmärgil sagedasti külastanud alates 1990. aastate algusest, aeg-ajalt aga juba nõukogude aja lõpust. Sel ajal meelitasid neid siia rahulikud ja kaunid maapiirkonnad, rikkalik linnustik, odavad hinnad ja sõbralikud eestlased. Praegu on see kõik enam-vähem samaks jäänud, välja arvatud hinnad, mis aeglaselt, kuid kindlalt Soome tasemele lähenevad. Siiski on Eesti sadade Soome linnuvaatlejate seas väga populaarne paik.

Selle populaarsuse põhjuseks on loomulikult Eesti linnustik. Mõned siinsed linnuliigid on Soomes haruldased, kuid siin on neid võimalik suhteliselt lihtsalt vaadelda. Seepärast on Eesti paljudele soomlastele nagu treeningbaas, kus saab õppida konnakotkaste, soo-loorkulli, roherähni, tamme-kirjurähni, must-toonekure, roohabeka ja tutt-tiiru määramist, kui nimetada vaid mõned liigid. Kuid mitte ainult liikide arv, vaid ka lindude arvukus on siin märkimisväärselt suurem kui Soomes. Paljud soomlased külastavad Eestit igal aastal, et näha tuhandeid hanesid, luiki ja kahlajaid, suurepäraselt arktiliste veelindude rännet Saaremaal, Hiiumaal ja Põõsaspeal või röövlindude ja värvuliste rännet. Enamik soomlasi veedab oma väärtusliku aja tuntud rannikualadel, nagu Matsalu või Häädemeeste, kuid paljud püüavad teadlikult avardada oma horisonti ka sisemaale, et avastada selle tiivulisi saladusi.

Roostepäasukest vaatlesid Eestis esimesena soomlased Aki ja Kari Arkiomaa 2004. a. Seda liiki on nüüdseks kohatud kaks korda.

FOTO: WIKIMEDIA/BJORN CHRISTIAN TØRRISSEN

Soome linnuvaatlejatel on enamasti väga head vaatlusvahendid ja määramisoskus.

FOTO: CHRISTER NYMAN

Eesti populaarsus ja linnud olid põhjuseks, miks soomlased asutasid 1997. a ühingu nimega Viron Lintuseura (VLS). Selle algne eesmärk oli aidata Soome linnuvaatlejaid nende retkedel Eestis ja neid koordineerida ning toetada Eesti linnuvaatlejaid. Selleks toetuseks on olnud abi linnustiku-uuringutel, linnuatlase koostamisel jms, varem ka konkreetsemad tegevused, näiteks kasutatud optikariistade kogumine Eesti kolleegidele. Nagu ütleb VLSi koduleht, aitab ühing edendada Eesti lindude ja linnualade kaitset ja tutvustamist, hoiab alal Eesti ja Soome linnuvaatlejate suhteid ning populariseerib Eestis linnuvaatlust kui hobi. Ühingul on head sidemed mitme Eesti linnuühinguga, eelkõige Eesti Ornitoloogiaühinguga, ja viimasel ajal ka klubiga EstBirding.

Praegu on VLSi peamine tegevus korraldada oma liikmetele Eestisse linnuretki, koguda kokku soomlas-

te siin tehtud vaatlused ja tagada, et need jõuaksid ka Eesti linnuvaatlejate ja -ühinguteni. Ühingul on aastas kaks koosolekut, kevadel ja sügisel, kuhu igatüüpi võib tulla ja kuulata huvitavaid ettekandeid lindudest ja linnuvaatlemisest Eestis. VLS koostöös Saaremaa Muinsuskaitse Seltsiga korraldab ka lindude rändevaatlusi Saaremaal Sõrve linnujaamas. Veel üheks oluliseks ürituseks on iga-aastane linnuvaatlusvõistlus Estonian Open, mida varem korraldas VLS, kuid alates 2009. a tehakse seda koostöös Eesti klubiga EstBirding. Praegu kuulub VLSi umbes 150 linnuvaatlejat, kellest mitmed on nüüd juba ka Eesti ühingute liikmed. Viron Lintuseura ja selle tegevuse kohta saad lähemalt lugeda ühingu kodulehelt www.vironlintuseura.fi.

*Matti Koivula,
VLSi liige 1990ndate lõpust*

Soome linnuvaatlejad on väga head linnutundjad ja tänu neile oleme saanud palju uut infot Eesti linnustiku kohta, eriti mis puudutab rännet ja fenoloogiat, kuid nad on viimase paari aastakümne jooksul olnud osalised ka 35 Eestile uue linnuliigi esmavaatlusel. Soomlaste linnuklubi Viron Lintuseura on aastaid ülal pidanud Sõrve linnujaama, mis on tänu neile muutunud üheks populaarseimaks vaatluskohaks ja kus paljud Eesti linnuvaatlejad on asjatundjate käekõrval saanud väärtuslikke rände vaatlemise kogemusi. Nad on siin algatanud ka Eesti pikima ajaloo linnuvaatlusvõistluse Estonian Open, mis on linnuvaatlejatele hea võimalus omavaheliste sidemete loomiseks ja hoidmiseks. Soomlaste toel on linnuvaatlemine kui hobi Eestis 10-15 aasta jooksul märgatavalt elavnenu.

Margus Ots

Sõrve linnujaam

Sõrve linnujaam asub Saaremaa lõunapoolseimas tipus Sõrve säärel. Aastatel 1978–1990 rõngastas siin linde Eerik Leibak oma meeskonnaga. 1998. aastal taaskäivitas linnujaama tegevuse Soome linnuhuviliste ühing Viron Lintuseura. Aastatel 1999–2005 toimus siin ka lindude püüdmine loorvõrkudega ja rõngastamine, kuid põhitegevuseks on olnud rände jälgimine. Praegu kasutavad jaama nii soomlased kui eestlased,

kuid üha enam ka linnuhuvilised teistest riikidest. Jaama võimalusi looduse uurimisel ja uurimistööde koostamisel kasutavad aktiivselt kooliõpilased. Ühtlasi on siin võimalik pildistada linde fotovarjenditest ja külastada kõrval asuvat Sõrve loodusmuuseumi.

Linnujaam asub Sääre piirivalvekordoni kompleksis. Jaama peahoones on väike köök, töötuba ja magamiskohad ning see on kasutatav aasta ringi.

Juba aastast 2000 vaatleb siin pidevalt linde, rõngastab ja hoiab jaamal silma peal linnuvaatleja Mati Martinson. Tema koostatud on ka loodusmuuseumi kohalikkude loodust tutvustavad väljapanekud.

Sõrve sääär on kindlasti üks Eesti parimaid linnuvaatluskohti, eriti sügisrände jälgimiseks. Pikale ja kitsale maariibale koondub suur hulk rändlinde, kes siit merele suunduvad, ja poolsaar on rände juhtjooneks ka veelindudele. Kevadel on lindude arvukus siin väiksem, kuid igal aastal tulevad esimesed uued saabuvatest rändlindudest just Sõrvest. Linnuvaatlejaid ei tõmba siia mitte ainult arvukad rändlinnud, vaid ka suur tõenäosus kohata haruldusi. Siin on tehtud vähemalt 14 liigi või alamliigi Eesti esmavaatlus (älverüdi, roostepääsuke, mongoolia kiur, kivirästas jt) ning igal aastal nähakse arvukalt haruldusi. Sõrve linnujaamas on vaadeldud umbes 300 linnuliiki ja 140 liiki on ka rõngastatud.

Sõrve on teretunud igapäev, kuid linnujaama ruumide kasutamise korral tuleb abistada ka rändevaatlusel. Oma tulekust on soovitatav ette teatada telefonil 5635 9533 või e-kirjaga aadressil mati.martinson@mail.ee.

Sõrve linnujaama igapäevase tegevuse ja vaatlustega saab tutvuda aadressi <http://tarsiger.com/paivakirja/?asema=sorve>.

Matti Koivula, Mati Martinson

Kitsas Sõrve sääär juhatab linnud sügisel merele ja kevadel koju tagasi. FOTO: KRISTJAN KLEMMETI

Linnuralli!

Iga aasta augusti keskpaigas toimub Eesti linnuvaatlusvõistlus Estonian Open, mille algatas 1995. a Viron Lintuseura. Võistlus on avatud kõigile huvilistele. Enamasti on osalenud Soome ja Eesti võistkonnad, kuid vahel ka Läti. 17 aasta jooksul on võistlusel osalenud kokku ligi 200 linnusõpra. Eesti võistkond on seni võitjaks tulnud kolmel korral. Võistluse eesmärk on lihtne: võidab see, kes leiab ühe päeva jooksul etteantud aja jooksul rohkem linnuliike. Iga liiki (sama lindu) peab nägema üle poole võistkonna liikmetest. Mäng käib ausesse peale ja mängualaks on mõni Eesti maakond või piirkond. Võistlust kutsutakse rahvakeeles linnuralliks, sest aega viita siin ei saa ja tugevamatel meeskondadel on ette valmistatud ka n-ö raja legend nagu autorallis. Kõige rohkem liike (201) leiti võistluse käigus 2006. a Virumaal, võitja parim tulemus on ol-

nud 155 liiki. Rallide käigus on Eestile leitud ka kaks uut linnuliiki: atlantise tormilind Hiiumaalt ja ruugerüdi Virumaalt.

Sel aastal toimus Estonian Open 13. augustil kell 3-17 Rapla- ja Järvamaal. Rallil osales 14 võistkonda 50 osalejaga Soomest, Eestist ja Lätist, sealhulgas esimest korda ka Eesti naiskond. Kokku leiti võistlusel 162 liiki. Võit läks esmakordselt jagamisele: kaks võistkonda said saagiks 119 liiki. Huvitavamateks vaatlusteks olid põhjatsiitsitaja, must-harksaba, punajalg-pistrik, suur-konnakotkas, kuldhänilane ja kukkurtihane.

Linnurallist ja selle aasta tulemustest saab täpsemalt lugeda internetist aadressil www.estbirding.ee/est-open.

Juba on teada ka Estonian Open 2012 toimumise aeg ja koht – 18. august Saaremaal.

Sel aastal jagasid esmakordselt võitu kaks meeskonda: soomlaste Team Ristisaari ja eestlaste RC & Co.

FOTO: UKU PÄAL

Mehikoorma – unustatud rändevaatluskoht

Kui linnuvaatlejad räägivad massrändest, mõlguvad neil alati meeles Eesti lääneosa mererannikuga seotud paigad, nagu Kabli Pärnumaal, Ristna Hiiumaal, Põõsaspea Läänemaal või Sõrve saar Saaremaal. Ometi on Eestis ka sisemaal üks paik, mis on lindude rände seisukohalt väga oluline – Mehikoorma.

Värvulised rändavad meil sisemaal üldiselt hajusalt või laial rindel ja olulisi koondumiskohti neil pole. Paljud kirdest ja idast tulevad linnud kogunevad aga Peipsi äärde, mis oma suuruse tõttu on neile tõsiseks rändetakistuseks, liiguvad mööda selle idakallast lõuna poole ning paljud neist ületavad järve selle kõige kitsamas kohas, Mehikoorma vastaskaldal olevalt Pnevo (Haniva) neemelt. Teine põhiline ületuskoht on Lämmijärve lõunaotsas Mtežis (Vantusõ). Heinrich Veroman on Lämmijärve piirkonda nimetanud koguni Baltimaade parimaks rändevaatluskohaks. Eesti poolel on aga Mehikoorma kahtlemata sisemaa parim koht värvuliste sügisrände jälgimiseks. Peale nende rändab siit läbi suur hulk veelinde ja ilmselt ka röövlindude ning

Vaade Pnevo neemelt Mehikoormale.

FOTO: INDREK KALAMEES

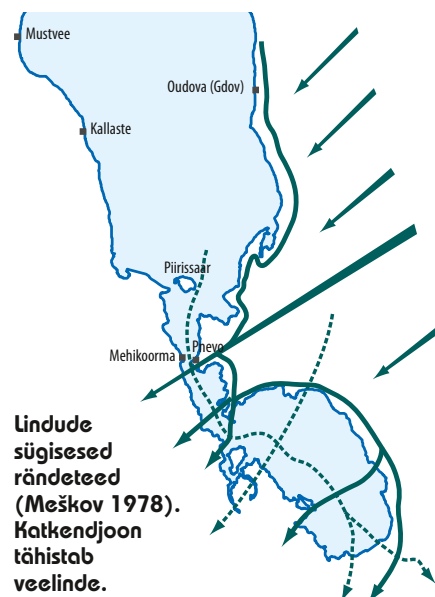
siin on nähtud enamikku Eesti sisemaal kohatavatest kurvitsalistest, kuid andmeid nende kohta on vähe. Eesti ja sisemaa haruldustest on Mehikoormas vaadeldud näiteks hallkibu, meriskit, veetallajat, väiketiiru, räuska, sarviklookest ja koldvinti.

Juba pikka aega on linnuvaatlejad Mehikoormat rändevaatluskohana alahinnanud või pole sellest teadlikud olnud ja seetõttu on vaatlusi siin tehtud väga vähe. Varasemal perioodil on Pnevo neemel värvuliste sügisrännet süstemaatilisel jälginud Heinrich Veroman 1958. a ning Mehikoormas Aino Kumari 1961. a ja Urmas Kalla 1992. a. Mtežis ja mujal Lämmijärve Venemaa poolel on loendusid rohkem tehtud. Vene ornitoloogid on Pnevost rännet jälginud ka viimasel paarikümnel aastal. Mehikoormast on seevastu kogunenud vaid käputäis juhuvaatlusi, kuid need kinnitavad selle paiga endist väärtust rändevaatluskohana.

Kevadrände ajal on Mehikoormas suuri rändenumbreid ilmselt raske kirja saada, kuid regulaarseid

vaatlusi pole siin kevadeti kunagi ka tehtud. Kõige huvitavam periood on ilmselt septembri keskpaigast oktoobri keskpaigani, mil võib näha parimat värvuliste, tuvide, haneliste, röövlindude ja arktiliste veelindude rännet. Arvestama peab vaid sellega, et kuna rännet tuleb Mehikoormas vaadelda ida suunas ja rände suurim aktiivsus on nelja tunni jooksul pärast päikesetõusu, siis tuleb päikeselisel hommikul vaadata vastu valgust ja linnud peab määrama lennusiilueti järgi. Pilvise ilmaga on määramine lihtsam ning vähemalt veelindude ränne on siis ilmselt ka parem ja madalam. Parim vaade avaneb Mehikoormas majaka juurest.

Mehikoorma “firmamärgiks” on sügisene värvuliste massränne, mis võib kohati olla palju mastaapsem kui samal ajal mererannikul. Siinne ränne pole aga nii hästi jälgitav, sest linnud on väga kaugel ja enamik neist jääb

Lindude sügiseseid rändeteed (Meškovi 1978). Katkendjoon tähistab veelinde.

Mehikoorma ja Pnevo märkimisväärsamad teadaolevad loendustulemused (rändel, va lauk ja kaldapääsuke).

Liik	Isendite arv	Kuupäev	Vaatleja
suur-lauk/rabahani aul	12 510	14.10.2006	U. Paal, R. Savisaar
tõmmuvaeras	460	14.10.2006	U. Paal, R. Savisaar
kaur	205	14.10.2006	U. Paal, R. Savisaar
tuttpütt	57	14.10.2006	U. Paal
raudkull	240	10.10.1998	A. Leito
lõopistrik	84	24.09.2011	M. Ots jt
laug	44	24.09.2011	M. Ots jt
veetallaja	5000	30.09.1992	U. Kalla
kaelustuvi	111	23.05.2003	M. Leivo jt
kaldapääsuke	1255	24.09.2011	M. Ots jt
sookiur	1746	30.08.1992	U. Kalla
musttihane	4860	24.09.1958	H. Veroman
pasknäär	>4600	03.10.1958	H. Veroman
metsvint	4300	26.09.2010	R. Rander
põhjavint	>600 000	21.09.1958	H. Veroman
siisike	>230 000	21.09.1958	H. Veroman
kanepilind	>180 000	24.09.1958	H. Veroman
leevike	1200	29.09.1958	H. Veroman
rästad	2200	10.10.1958	H. Veroman
	8158	20.09.2009	U. Paal, M. Ots
	851 085	21.09.1958	H. Veroman
	>440 000	24.09.1958	H. Veroman
värvulised kokku	57 000	04.10.2008	U. Paal
	217 000	20.09.2009	U. Paal, M. Ots
	144 000	24.09.2011	M. Ots jt.

Mehikoorma linnuvaatluskoht, taamal paistab Lämmijärv, vasakul Pnevo neem. FOTO: LIINA OJA

paraku liigini määramata. Linnuparved tõusevad enamasti üles Venemaa poolel Pnevo neeme kohal ja liiguvad siis kagu suunas üle Lämmijärve. Eesti poolele jõudes on linnud tihti juba nii kõrgel, et nende taevast leidmine on raske. Seega peab loendama just vastaskaldal metsast tõusvaid linde. Rästad ja neist suuremad liigid saab küll enamjaolt määratud, kuid laululindude määramine nii suurelt kauguselt tavaliselt ei õnnestu. Seetõttu on Mehikoormas rändevaatlustel hädavajalik teleskoobi kasutamine ja vaatlusmeeskonnas võiks olla soovitatavalt kolm inimest: üks loeb

teleskoobiga laululinde, teine binokliga suuremaid liike ja kolmas kirjutab vaatlusi üles. Lindude mass on siin vahel nii suur, et vaatlusi üles kirjutades läheb loendamine väga raskeks. Näiteks 1958. a loendati Pnevo neemel ühel päeval kokku üle 850 000 värvulise (vt tabel), mis moodustas ligi poole kuu aja jooksul loendatud lindudest.

Veromani, Kumari jt varasematest vaatlustest ajendatuna jälgis Urmas Kalla 1992. a siin tuletorni juures linde iga päev alates juuli lõpust kuni jää tekkeni novembris. Selle aja jooksul registreeris ta 107 linnuliiki, kuid ühelgi neist ei

täheldanud ta märkimisväärset koonnumist ega massrännet, v.a lauk ja pääsukesed. Nii oli näiteks suurim päeva jooksul loendatud isendite arv tuttpütil 19, hallrästal 248, rasvatihasel 15, pasknääril 102, metsvindil 146. Vaid lauke koondus siia septembri lõpuks ligi 5000 ja kaldapääsukeksi loendas Kalla augusti lõpus roostikus ööbimas üle 1700.

Kalla nendib: "Mehikoormas sooritatud vaatlused ei õigustanud sellele piirkonnale pandud lootusi." Ta oletab, et massrännet Venemaa poolt ei toimu siin igal aastal ja linnud võivad Lämmijärve ületada ka teistes kohtades. Seda on kinnitanud varasemad vaatlused, sh Aino Kumari omad 1961. a, kui samal ajal loendati Mtežis kuu aja jooksul rändel ligi 2,3 miljonit värvulist. Muidugi võivad Mehikoormas saadud väikesed vaatlusarvud olla osalt tingitud ka sellest, et vaatlejatel oli kasutada ainult binokkel. Sellele viitavad ka Uku Paali jt hilisemad tähelepanekud lindude kaugusest ja kõrgusest Eesti poolel.

Soovitame vähemalt Kagu-Eesti linnuvaatlejatel seda vähe uuritud kohta sügiseti regulaarselt külastada, oma vaatlused kirja panna ja ornitoloogiaühingule edastada. Veel parem oleks sisestada need linnuvaatluste elektroonilisse andmebaasi aadressil <http://elurikkus.ut.ee> (vaatlused).

Uku Paal, Riho Kinks

Algas Eesti ja Läti ühine kotkaprojekt

Ühenduses peitub jõud! Nii võiks kõlada Euroopa regionaalarengu fondi (ERDF) ESTLAT-programmi loosung. Muu hulgas otsustas fond rahastada Eesti Ornitoloogiaühingu ja Läti Looduse Fondi (Latvijas Dabas Fonds) ühisprojekti „Kotkad riigipiire ei järgi“ (Eagles cross borders). Suvel alanud ja kaks aastat kestva ettevõtmise peamiseks sihtliikideks on kala- ja merikotkas, kuid käsitlemist leiavad ka teised suuremad röövlinnud. Enamik tegevustest seostub liikide tutvustamisega, kuid kavas on ka näiteks kotkaste seire ja merikotka kaitse tegevuskava koostamine. Tööd toimuvad Lääne- ja Lõuna-Eesti maakondades (sh Tartu- ja Jõgevamaal) ning meiega piirnevates Läti rajoonides.

Metsandustöötajatele, kalakasvatajatele, keskkonnaametnikele ja koolidele korraldatakse seminare ja õppepäevi, mille teemadeks on kotkaste ökoloogi-

lised vajadused, nende tekitatud kahju hüvitamine, kotkaste elupaikades kehtivad piirangud ja nende tõlgendamine jms. Eesmärgiks on parandada peamiselt metsameeste ja kalakasvatajate suhtumist kotkastesse.

Alates tulevast kevadest saab veebikaamerate kaudu jälgida Eesti ja Läti kala- ja merikotkaste pesaelu, samuti jätkame reaajas ülekanne Eesti kotkaste talviselt söötmisspaigalt. Lisaks varustame satelliitsaatjaga mõned kala- ja merikotkad, kelle liikumisi saab ka veebis jälgida. Veel selle aasta sees avatakse kala- ja merikotka fotonäitused, Eestis oktoobri lõpus Tartu ülikooli raamatukogus ja detsembris Vanemuise teatris. Läti partner hakkab koostama taskuformaadis eesti- ja läti keelset pesamäärajat, mis aitab kindlaks teha metsast leitud suure pesa omanikku. Projekti lõpuks valmib mõlemale riigile sobiv ühine kotkaste seiremetoodika, et edaspidi

Meelva soo kalakotkas pesal.

FOTO: URMAS SELLIS

saaksime võrrelda kahe riigi seireandmeid ja kasutada neid ühise kotkapopulatsiooni kirjeldamiseks.

Kui arvad, et kuulud projekti sihtrühma, tunned huvi kotkaseminari vastu ning sul on välja pakkuda koht ja huvilised, siis anna sellest teada telefonil 503 4799. Pidev teave näituste, veebikaamerate jm kohta ilmub EOÜ kodulehel.

*Urmas Sellis
projekti koordinaator Eestis*

Eesti rahvuslinnu sünd

Suitsupääsuke valiti Eesti rahvuslinnuks Eesti NSV Teaduste Akadeemia juures oleva Eesti Looduseuurijate Seltsi (ELUS) ornitoloogiasektsiooni (praegune Eesti Ornitoloogiaühing) otsusega 26. novembril 1962. a Tartus.

Rahvuslinnu valimiseks andis algtouke kaks aastat varem Tokyos toimunud Rahvusvahelise Linnukaitsenõukogu (ICBP) XII kongress, kus kõigile maadele esitati üleskutse valida „rahvuslik lind“, kes oleks tuntud ja populaarne ning sellele maale omane liik. „Rahvusliku linnu“ abil loodeti populariseerida linnukaitsset ja ühtlasi panna inimesi mõtlema sellele, et hoida tuleb ka tavaliisi, mitte ainult haruldasi tiivulisi. Esimesena reageeris üleskutsule Taani, mis juba samal aastal valis oma sümboliks põldlookese. Talle järgnesid teised riigid. Nii võitis näiteks ajalehehääletuse tulemusena 1962. aastal Rootsis rahvuslinnu positsiooni muustrastas.

Eestis võeti rahvuslinnu valimist tõsiselt ja seda arutati kahel koosolekul. Esimesel neist pakuti välja kolm kandidaati: suitsupääsuke kui rahva seas hästi tuntud ja armastatud lind, (esitas Kustas Põldmaa), tol ajal Eesti alamliigiks peetud saaremaa männi-käbilind (esitas Tiit Randla) ning „mõni merelind, silmas pidades meie merepiiri pikkust ja veelindude osatähtsust meie ornitofaunas“ (esitas Kalev Pild). Järgmisel koosolekul asja uuesti arutades kinnitati Eesti rahvuslikuks linnuks üksmeelselt suitsupääsuke, kuna „merelind oleks sisemaa rahvale vähetuntud või suisa võõras olnud, samas kui suitsupääsuke populaarsus kajastub

Suitsupääsukestel oli see aasta edukas ja üles kasvatati kaks või isegi kolm pesakonda.

FOTO: KARL ANDER ADAMI/WWWW.ADAMIFOTO.COM

meie rahva folklooris ja üldises suhtumises sel määral, et vaevalt oleks ükski teine „vaba“ lind parem“ (nü kirjutas Heinrich Veroman 1970. a Eesti Looduses). Kohe teavitati sellest ka ICBPd, mis rahvuslinnu 19. veebruaril 1963. a kinnitas.

Ootamatult selgus aga, et ka austerlased olid valinud suitsupääsuke ja sellest ICBPd teavitatud ning nüüd oli ta mõlemas riigis rahvuslinnuna kinnitatud. Hiljem tunnistasid austerlased siiski meie prioriteeti ja otsustasid uueks liigiks võtta hõbehaigru.

ICBP idee oli kasutada valitud lindu embleemidel ja trükistel ning

sellestki mõttest haarati Eestis kinni. 1963. aasta suvel pandi vastne rahvuslind kaunistama Baltimaade V ornitoloogiakongressi materjale. Suitsupääsuke ülesjoonistamise võttis enda peale kunstirahvas: rahvuslindu kasutas 1964. aastal Armeenias toimunud Eesti kunstinädala embleemil tuntud sümboolikakujundaja professor Paul Luhtein. Samal aastal joonistas ta rahvuslinnuga embleemi ka Eesti Teaduste Akadeemia looduskaitse komisjonile ja teiste seas hakkas seda oma materjalidel kasutama ELUS (joonis 1). Ornitoloogiasektsioon sai oma pääsukesega märgi ilmselt 1968. aastal ning selle joonistas ornitoloog Ahto Jõgi (joonis 2). Eesti Ornitoloogiaühingu praeguse embleemi tegi aga Läti kolleeg Maris Strazds 1994. aastal (joonis 3). Ametlikult kinnitati suitsupääsuke rahvussümboliks alles 1988. aastal ühes rukkilillega.

Praegu tuleb tunnistada, et meie rahvuslinnu valik on olnud õige ja hõp- koduse vidistaja lend on paljudele südamelähedane. Leidub vist vähe eestlasi, kes kobamisigi rahvuslindu ei teaks – kas või Eesti endise suurima rahatahe, viiesajakroonise tagaküljelt. Käesoleval aastal on suitsupääsuke kuulutatud aasta linnuks, kuid paraku on valiku põhjuseks muu hulgas rahvuslinnu arvukuse jätkuv langus viimase kümnendi jooksul.

Meelis Uustal,
Elle-Mari Talivee

Nimetus *pääsuke* on ürgne, algselt nähtavasti onomatopoeetiline ehk loodus- hääli või helisid jälgendav sõna. Sama sõnatüvi on pääsuke kohta kasutusel kõigis meile lähemates soome-ugri keeltes (nt soome *pääsky*, ungari *fecske*) ja ilmselt on see üle 5000 aasta vana. Täiendi *suitsu-* sai suitsupääsuke oma ametlikku nimesse 1920. aastatel otsetõlkena saksa keelest (*Rauchschwalbe*), kus see ilmselt vihjas pesapaigana kasutatud suitsustele ruumidele või seinas olevale suitsuavale, mille kaudu pääsukesed liikusid.

Joonis 1.

Joonis 2.

Joonis 3.

Linnusõber

„Minu linnuhuvi tekkimisel on määra-va tähtsusega olnud õpetajad - bioloogiaõpetaja Marje Väli, kes on innustanud mind osalema linnuviktoriinidel, ja Jaanus Elts, kes on tekitanud sügavama huvi ornitoloogia kui teaduse vastu. Tema juhendamisel olen teinud mitmeid välitöid ning kirjutanud oma esimese uurimistöo haraka pesamaterjalist. Soojadel suvepäevadel on mul tavaks pesakaarte täita, talvel saab aga kodukohas talvituvatest lindudest hästi aimu maismaa-talilindude loendusel. Peale selle osalen kesktalvisel veelinnu-

loendusel ja öölaulukuloendusel ning võtan osa talvisest aialinnuvaatlusest ja linnuvaatluspäevadest. Lindude vaatlemine rahustab mind ja pärast väsitavat koolipäeva oma aias linde nähes pakub see ilusat vaatepilti ning muudab tuju alati heaks. Lisaks lindudele tegelen ma fotograafiaga, õpin muusikakoolis klassikalist kitarri ja sean ka ise noote ritta.“

Mati on tähelepanuväärne noormees kas või juba sellepärast, et peale lindude vaatlemise tunneb ta sügavamalt huvi ka lindude eluolu vastu. Märkamata ei jää ka tema algatusvõime ja abivalmidus: EOÜ 2011. a suvepäevade

FOTO: ERIKOJU

Mati Lepikson

13. a., Tallinna Prantsuse Lütseumi õpilane

korraldamisel oli ta esimene, kes oma abi pakkus ja algajate kutsemeisterlikkuse võistluse korraldas.

Maailma pikima traditsiooniga linnuloendus

Sel aastal toimub Ameerika Ühendriikides talvine linnuloendus (*Christmas Bird Count*) juba 112. korda. Alates 1900. aastast on see toimunud igal aastal ja nii on see maailmas kõige kauem kestnud linnuseire. Tegemist on sealse linnuhuviliste seas populaarse ettevõtmisega. Eelmisel aastal osales üle 60 000 inimese kõigis osariikides, vaadeldi üle 2300 linnuliigi ja loeti kokku ligi

56 miljonit lindu. See on Ühendriikide kõige olulisem linnuseire, mis on andnud hindamatut teavet sealsete liikide käekäigu kohta.

Eestis sarnaneb selle ettevõtmisega maismaa talilinnuloendus, mille novembris algab 25. hooaeg. Tänapäeva mõistes võib ka seda nimetada dino-sauruseks, sest praegu on kombeks teha kuni paariaastaseid projekte, mille abil püütakse kirjeldada looduses toimuvaid protsesse. Seepärast on pikkade traditsioonidega loendused väga väärtuslikud: ainult need annavad meile teavet tegelike muutuste kohta. Tutvu talilinnuloenduse juhendiga EOÜ kodulehel www.eoy.ee (Osale) ja alusta oma loendust juba sel talvel!

FOTO: VILJU FINWELT

Meie talilindudest üks tuntumaid on leevike. Fotol on emaslind.

Nuputa

Eelmise Tiirutaja nuputamispildil oli hallhaigur (*Ardea cinerea*). Hallhaigruid pesitseb Eestis umbes 1500-2000 paari. Enamik neist rändab talveks lõuna poole, kuid mõned jäävad meile ka talvituma. Okstest pesa ehitavad nad metsa puu otsa ja elavad enamasti kolooniates. Eesti suurim koloonia on Pärnumaal Võistes, kus pesitseb umbes 500 paari haigruid. Õige vastuse eest saab raamatu „Linnuvaatlused“ auhinnaks Erika Eliise Kupper. Uuele pildiküsimusele ootame vastust 15. novembriks aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loositakse välja raamat „Linnuelu aabits. Talvised aialinnud“.

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Kati Läll	70
Rein Lootus	65
Jevgeni Shergalin	50

FOTO: LEO ARNEK

Postkastist

■ Hiiumaal Tubalas kukkus suure sajuhooga suitsupääsukese pesa koos kolme pojaga Natalia Kuhi kodus seina pealt alla. Ei jäänud muud üle, kui proovida talle uus pesa valmistada. Selleks kasutas ta korvi, lambavillast heiet ja mõnda linnusulge allakukkunud pesast. Ja läkski õnneks! Kaks poega lahkus pesast, üks oli liiga väike ja ei elanud seda üle. Teate edastas Leho Aaslaid.

Suitsupääsukese pesa.

FOTO: NATALIA KUHI

■ 19. augustil jalutas üks noor hõbehaigur ümber Tartu lastehaigla ja rõõmustas patsiente. Lõpuks oli lind jäänud peatuma vanasse purskkaevu, kus ta toitu otsis ja ennast huvilistel väga lähedalt jälgida lubas. See liik on Eestis üha arvukam rändekülaline ja 2009. a leiti Tartu lähedal Ilmatsalus ka esimene pesa. Linnas on ta siiski haruldane eksikülaline.

Hõbehaigur

FOTO: TAAVI KOTTISE

Üritused

Linnuvaatluspäevad

1.-2. oktoobril toimuvad traditsioonilised rahvusvahelised linnuvaatluspäevad nimetusega **Birdwatch 2011**. Nende eesmärk on juhtida tähelepanu rändlindudele ja nende rändeteede kaitsmise vajadusele. Kutsume neil päevil kõiki linnuhuvilisi õue linde vaatama. Seda võib teha nii ükski kui seltskonnaga, oma

Haned

FOTO: VILJU ANVELT

koduaias või pikemal linnuretkel. Päevadest tehakse ka kokkuvõtte nii Eesti kui Euroopa kohta, seepärast palume kõigil oma vaatlused kirja panna ja ornitoloogiaühingusse saata. Selleks tuleb üles tähendada kõik kohatud liigid (keda vaatleja tunneb!) ja ligikaudselt hinnata nähtud lindude arvu. Ka viie varblase ja ühe haraka vaatlemine on tubli osalus. Abiks on vaatlusankeet, mille leiad EOÜ kodulehel www.eoy.ee. Oma andmed palume saata hiljemalt 10. oktoobriks postiga aadressil Veski 4, 51005 Tartu või e-postiga tarvo.valker@gmail.com. Esmaste kiirkokkuvõtete tegemiseks saada andmed võimalusel juba 2. oktoobril hiljemalt kell 15 samal e-posti aadressil. Lisateave telefonil 5393 2684, Tarvo Valker.

Ettekandeõhtud

Sel sügisel alustab Eesti Ornitoloogiaühing taas avatud ettekandeõhtute korraldamist. Ettekanded on lihtsas keeles ja jõukohased igapäevale. Kõik õhtud toimuvad algusega kell 18.30 Tartus Baeri maja saalis (Veski 4). Lisateave telefonil 5666 0628, Urmas Abel.

- 6. oktoober: Metsaliik kanakull oma ilus ja valus (Tarmo Evestus)
- 20. oktoober: Lindude vaatlemisest, määramisest ja kirjeldamisest (Margus Ots)
- 3. november: Linnuvaatlusturism – hirmud ja tegelikkus (Tarvo Valker)
- 17. november: Pesakaamerad röövlindu-uuringutes (Ülo Väli, Urmas Sellis)
- 28. november: 2 miljoni partlase sügigränne Põõsaspea neemel 2009. a. (Margus Ellermaa)

EOÜ aastalõpu koosviibimine

EOÜ traditsiooniline aastalõpu koosviibimine toimub 15. detsembril algusega kell 18.30 Tartus Baeri maja saalis (Veski 4). Üritusel räägib Mati Kose pääsukestest, Jaanus Aua tüllidest ning Urmas Abel korraldab põneva mälu-mängu. Järgneb vaba oleng söögi ja joogiga. Oodatud on kõik EOÜ liikmed ja sõbrad.

EOÜ fotonäitus Lihulas

Kevadel EOÜ sünnipäeva puhul Tartus avatud fotonäitus „Imelised linnud“ viidi Matsalu loodusfilmide festivaliks üle Matsalu rahvusparki keskusesse Penijõel. Seal saab nüüd näha parimaid palasid fotograaf Remo Savisaare kogust. Näitus jääb avatuks vähemalt oktoobri lõpuni.

Joonisfilm suitsupääsukestest

Suitsupääsukese aasta raames valmis lõbus joonisfilm, mis räägib meie rahvuslinnu raskest elust. Filmi autoriks on Eesti kunstnik Chintis Lundgren. Filmi saab vaadata internetis EOÜ kodulehel. Vaata ka hallõgija filmi jm www.chintislundgren.com.

Uued liigid Eestile

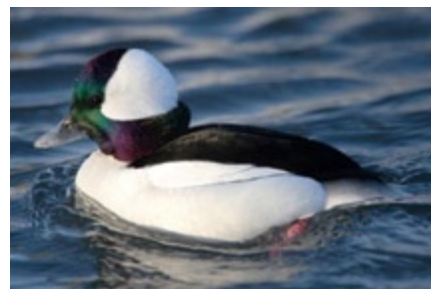
■ 6. septembril leidis linnumees Ranno Puumets Harjumaal Kiia külas koos sookurgedega tegutsemas ühe kanada kure (*Grus canadensis*). See oli oodatud leid, sest eelmisel õhtul oli lindu vaadeldud Soome lõunarannikul ja teatatud, et ta asus teele Eesti poole. Kanada kurg elutseb Põhja-Ameerikas ja Siberi idanurgas. Euroopas on teda varem mõned korrad kohatud näiteks Prantsusmaal ja Briti saartel. Eesti linnuharulduste komisjon kinnitas kanada kure Eesti 382. linnuliigiks.

Kanada kurg

FOTO: WIKIMEDIA/DICK DANIELS

■ Septembris kinnitas komisjon ka 11. mail Läänemaal Saunja lähel Alpo Koukila poolt vaadeldud sõnnepea-sõtk (*Bucephala albeola*), kes on Eesti 381. linnuliik. See liik elutseb samuti Põhja-Ameerikas. Euroopas juhuslikult kohatud lindude päritolu ei ole teada.

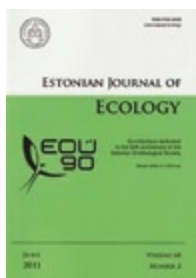

Sönnnepea-sõtkas

FOTO: WIKIMEDIA

■ Huvitavamatest leidudest kinnitas komisjon veel tulipardi, karkjala, hallkibu, suuränni, naerutiiru, mesilassenäpi jm vaatlused. Vaata komisjoni otsuseid www.eoy.ee/hk.

Linnuhuvilised soovivad

Estonian Journal of Ecology, vol 60 (2).

Eesti Ornitoloogiaühingu 90. aastapäeva puhul ilmus teadusajakirja Estonian Journal of Ecology erinumber. Sellest saab lugeda linnuhuviliste rollist ornitoloogias, pikaajalise punktlõenduse tulemustest, kliimamuutuste mõjust meie rändlindudele, röövlindudest ja konnakotkastest. EOÜ tänab Asko Lõhmust ja autoreid ajakirja koostamise eest. Kõik artiklid on vabalt allalaetavad internetis aadressil www.kirje.ee/19217.

Eesti Ornitoloogiaühing

Veski 4, Tartu 51005

Telefon: 742 2195

E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks

Telefon: 508 6690

E-post: riho.kinks@eoy.ee

Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Lehe väljaandmist on peale märgitud autorite toetanud Keskkonnainvesteeringute Keskus, www.adamifoto.com ja www.klementi.pri.ee.
Küljendus: Eesti Loodusfoto

